

חבל נחלתו

סימן ד

כהן שהרג את הנפש

שאלה

כהן שנהג במכונית והרג בשוגג או אף באונס, האם מותר לשאת את כפיו?

תשובה

א. בברכות (לב ע"ב): "אמר רבי יוחנן: כל כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו, שנאמר (ישעיהו א) ידיכם דמים מלאו".

מלשון 'כל' של רבי יוחנן משמע שבא לרבות כל כהן ולא משנה אם היה מזיד או שוגג. ולפי זה כהן שהרג הרי הוא כבעל מום קבוע אשר אינו ניתן להיתקן.

הרמב"ם (הל' תפילה ונשיאת כפים פט"ו ה"א) כתב: "ששה דברים מונעין נשיאת כפים: הלשון, והמומין, והעבירה, והשנים, והיין, וטומאת הידים".

ובהלכה ג באר: "העבירה כיצד כהן שהרג את הנפש אנ"פ שנעשה תשובה לא ישא את כפיו שנאמר ידיכם דמים מלאו וכתוב ובפרשכס כפיכם וגו', וכהן שעבד כוכבים בין באונס בין בשגגה אף על פי שנעשה תשובה אינו נושא את כפיו לעולם שנאמר אך לא יעלו כהני הבמות וגו', וברכה כעבודה היא שנאמר לשרתו ולברך בשמו, וכן כהן שהמיד לעכו"ם אנ"פ שחזר בו אינו נושא את כפיו לעולם, ושאר העבירות אין מונעין".

היינו, הרמב"ם מחבר בין הריגה לעבודה זרה ובשתיהן בין באונס בין בשוגג אינו חוזר לשאת כפים. מבואר ברמב"ם שהוא רואה שתי עבירות אלו כמום קבוע בכהן המונע ממנו נשיאת כפים.

ב. בהגהות מיימוניות (הל' תפילה ונשיאת

כפים פט"ו ה"ג אות א) כתב: "בפרק אין עומדין אמר רבי יוחנן כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו. וכתב ראב"ה דהויא במפורסם להרוג ומפורסם שמועד לכך וכן כתב רבינו שמחה דלא איירי אלא בעומד

במרדו וראייתו מדגרסינן בירושלמי דהניזקין שמא תאמר איש פלוני כהן מגלה עריות ושופך דמים והוא מברכני וכו' וכל דבריהם השיב לי מורי רבינו כששאלתי. אבל בעל ס"ה (=ספר המצוות) כתב כרבינו המחבר. וכהן שמל את התינוק ומת מצאתי כתוב בתשובת רבינו שמשון דנושא את כפיו דאפילו אם תמצי לומר דהוא דאין עומדין בשוגג שאני הכא דמכין לשם מצוה ועוד מי יימר דכלו לו חדשיו ועוד שמא הרוח בבלתו אחר המילה עכ"ל". וכן הביא המרדכי (מגילה סי' תתיח).

היינו, הגה"מ מביא בשם ראב"ה ורבינו שמחה שכהן שהרג היינו דוקא כשהרג במזיד והוא שופך דמים ומחזיק ברשעו. ומשמע שאם חוזר בתשובה רשאי לשאת את כפיו. ומביא עוד בשם הר"ש שכהן שמל והתינוק מת ישא את כפיו מכמה טעמים. ונראה שלשיטתם הפגם בכהן הוא חילול השם שאדם כזה עולה לברך את ישראל, אבל אם חזר בתשובה יכול לשאת את כפיו.

ואמנם הראב"ה (ח"א שאלות ותשובות סי' קנא) במקום אחד כתב: "והא דאמר בפרק אין עומדין כל כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו, נראה דוקא לכתחלה, אבל אם עלה לא מחתינן ליה, אי נמי התם הכי

חבל נחלתו

ידיכם דמים מלאו. ופי' מורי רבי' אב"י העזרי דהיינו במפורסם ומועד לכך תדיר אבל אם שפך דמים או גילה עריות שכך בא במקרה לידו ואינו מפורסם ומועד לכך תדיר הוא נושא כפיו ושפיר דמי דאמר' בירושלמי דגיטין ב'פ' הנזקין שלא תאמר כהן זה מגלה עריות ושופך דמים והוא מברכני אמר הקב"ה וכי הוא מברכך אני הוא שמברך שנאמר ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם וכן הלכה.

"וכהן שנשתמד ועשה תשובה פסק רבינו גרשום מאור הגולה שהוא עולה לדוכן ונושא את כפיו וקורא בתורה ראשון כשאר אחיו הכהנים. וזה לשונו: ושאלתם על עסק כהן שנשתמד כיון שעשה תשובה ראוי לעלות לדוכן ולישא את כפיו, ואע"ג דכתיב וקדשתו לכל דבר שבקדושה [והאין] כיון שנשתמד חילל את קדושתו **כיון שחזר חזרה קדושתו ולא פקעה ליה קדושתיה** שנאמר לא יעלו כהני הבמות אל מזבח ה' בירושלים, ואומר: כי אם אכלו בתוך אחיהם ותנן הרי אלו כבעלי מומין חולקין ואוכלין בתרומה ובקדשי קדשים, אלמא **יש בהם קדושה והרי הן ככהנים בעלי מומים** ואסורים בזונה וחללה ואסורים ליטמא למתים כשם שבעלי מומין אסורין וראוי לישא את כפיו כבעל מום שאע"פ שיש בו מום נושא את כפיו וקורא בתורה ראשון שאם אי אתה אומר כן אמאי תנא הרי הן כבעלי מומין לתני נפסלו מן הכהונה אלא ש"מ דתנן – תנן, ודלא תנן – לא תנן. וכי תימא הא דקתני הרי הן כבעלי מומין משום דכהנים ששימשו בבית חונוי דלאו ע"ז היא אבל לע"ז נפסלו מן הכהונה הא איפגלו בה רבנן במשתחזה לע"ז דאתמר המשתחזה לע"ז, ר"ג אמר: קרבנו ריח ניחוח [ורב ששת

פירושא לאו אורח ארעא שישא את כפיו כיון דידינו מלאו דמים. ונואף נראה דלכתחלה עולה".

אולם בתשובות וביאורי סוגיות (סי' אלף קנה) כתב הראב"ה כמבואר משמו: "אמר (אביי) [ריב"ל] מניין שהקב"ה מתאוה לברכת כהנים שנאמר ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם. ואפילו עבר עבירה כדאיתא בירושלמי פרק הניזקין (ה"ט) שלא תאמר כהן זה מגלה עריות ושופך דמים והוא מברכני אמר הקב"ה וכי הוא מברכך אני מברכך שנאמר ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם. והא דאמרין במסכת' ברכות (לב, ב) כל כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו שנאמר (ישעי' א, טו) ובפרישכם כפיכם אעלים עיני מכם וגו' ידיכם דמים מלאו, התם במפורסם לכך שמועד. ובתשובות מצאתי שהשיבו שנשתמד וחזר בתשובה שלא ישא את כפיו, מדתנן בסוף מסכת מנחות (קט א) הכהנים ששימשו בבית חונוי וכו'. ואיפשר שבמשומד מחמירין טפ"ו."

וכן הריקאנטי (סי' לט) הביא דברי הראב"ה: "הא דאמרו כל כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו פירש רבינו אבי העזרי דלא מיירי אלא במועד ומפורסם לכך אבל אם שפך דמים או גלה עריות שבא מקרה לידו ואינו מועד ומפורסם לכך תדיר הוא נושא את כפיו ושפיר דמי דאמר בירושלמי בפרק הניזקין שלא תאמר כהן זה מגלה עריות ושופך דמים והוא מברכני אמר הקב"ה וכי הוא מברך אני מברכך ואני אברכם. וכן פסק ריא"ז".

ג. האור זרוע (ח"ב, הלכות נשיאת כפים סי' תיב) האריך בבירור הענין, וז"ל: "בברכות כל כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו שנאמר ובפרישכם כפיכם אעלים עיני מכם

רבנו גרשום מאור הגולה שאין לפסול כהן שהמיר ושב בתשובה.

וכן הוסיף בהגהות מיימוניות (שם אות ג) לגבי עבודה זרה: "אבל רבינו גרשום כתב בתשובה דמומר שעשה תשובה נושא כפיו וכן נראה לבעל ספר המצות וכן מצאתי תשובת רבינו שמשון שהשיב דלא מיבעיא לרב נחמן דאמר בפרק בתרא דמנחות היד בשחיטה והשתחווה לעבודת כוכבים ושב קרבנו לריח ניחוח אלא אפילו למאן דאמר אין קרבנו לריח ניחוח ה"מ קרבן דבמקדש, אבל נ"כ דבגבולין לא כדכתיב אך לא יעלו כהני הבמות על מזבח ה' בירושלים עכ"ל, וכן פסק רבינו שמחה, וכן אמר לי רבינו בשם רש"י. אמנם ראבי"ה כתב בשם תשובת הגאונים כרבינו המחבר מהא דתנן בסוף מסכת מנחות הכהנים ששמשו בבית חונוי וכו'. וכן כתב בשאלות פרשת קרח כהן שהמיר לעכו"ם לא ישא כפיו דלא גרע מהורג נפש. אמנם רבינו שמחה כתב דהיינו בשלא עשה תשובה עד כאן לשונו".

הכסף משנה הביא את המקור לרמב"ם ומביא: "וכתבו התוספות שבספר הזהיר הביא ראיה מכאן שכהן שהמיר לא ישא את כפיו וזהו דעת רבינו. וכיון שכן אפילו שב בתשובה לא מהני דקרא דאך לא יעלו כהני הבמות וגו' כששבו בתשובה נמי מיירי, וכן מתני' דכהנים ששמשו בבית חונוי אפילו שבו בתשובה משמע. ויש חולקים ואומרים שאם שב בתשובה נושא את כפיו". ונשאר הכס"מ בצ"ע מניין לרמב"ם שאף ההורג באונס חייב.

ד. הטור (או"ח סי' קכח) כתב: "כהן שהרג את הנפש אפילו בשוגג לא ישא כפיו דכתיב ובפרשכם כפיכם אנלים עיני מכם גם כי תרבו תפלה איני שומע ידיכם דמים מלאך,

אמר: אין קרבנו ריח ניחוח] ולענין עבודת הקודש איפלוגו הא לכל מילי לא איפלוג לעלות לדוכן ולקרות בתורה ראשון. וא"ת ושמו את שמי על בני וגו' הרי כהנים מברכים לישראל והקב"ה מסכים על ידיהם ומי שעזב להקדוש ב"ה [הקב"ה] עוזב אותו ואינו מסכים על ידו שנאמר ועזבני והפר את בריתי וגו' וזרה אפי וגו', כבר הוא כתוב ע"י נביאים שרבו אלי ואשובה אליכם וכאן כיון ששב קבלו הקב"ה ומסכים על ידו בברכתו, **הלכך אין ראיה לא מן המקרא ולא מן המשנה לפוסלו** אלא **שיש לנו סיוע מן המקרא ומן המשנה שלא לפוסלו** שנאמר: לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הכתוב מדבר, אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים. וא"ת לא יעלה לדוכן ולא יקרא בתורה תחילה אין לך אונאה גדולה מזו, ועוד נמצאת מרפה ידיים של בעלי תשובה ולא נכון לעשות דא"ר יוחנן: כל האומר מנשה (חסא) אין לו חלק לעולם הבא מרפה ידיהם של בע"ת. וא"ת לא יעלה לדוכן ולא יקרא בתורה תחילה מהרהר (בשמך) [בשמך] ותו אזיל לה אותה בושה וימנע מעשות תשובה ומצינו שהכתוב עשה תקנה שלא ישקע ישראל בין העכו"ם, שנאמר ונמכר לגר תושב עמך או לעקר משפחת גר זה הנמכר לע"ז וכתוב גאולה תהיה לו ותנא דבי ר' ישמעאל הואיל והלך זה ונעשה כומר לעכו"ם ידחה אבן אחר הנפל ת"ל גאולה תהיה לו. **הלכך מכל טעמים אלו כהן שנשתמד ועשה תשובה הרי הוא כשאר אחיו הכהנים ועולה לדוכן וקורא ראשון בתורה** גרשום בר יהודה זצלה"ה.

האור זרוע מברר שכהן שעשה עבירה ושב ממנה אינו פסול וכל קדושת כהונה עליו, וממילא עולה לדוכן. ומביא תשובת

חבל נחלתו

דתעניות (כו. ד"ה אי מה). והאריך בהבאת דעות הראשונים.

ועוד באר הב"י: "ומ"ש רבינו בשם רב נטרונאי שאין לעלות בתורה ראשון. כן כתבו התוספות בסוף מנחות (קט. ד"ה לא ישמשו) בשם ספר הזהיר. וכתב רבינו דלא מסתבר ליה וכן נראה. וכן כתב סמ"ק סימן קי"א דאליבא דכולי עלמא מותר לקרותו ראשון לס"ת: וכתב האגור (סי' קעג) ועמא דבר לקרותו וגם לישא כפיו ע"כ: ולענין הלכה נראה לי שיש לסמוך על כל הני רבנותא דשרו לישא כפיו וגם לפתוח פתח לבעלי תשובה. ונראה דעד כאן לא פליגי אלא בנשתמד ברצונו דומיא דכהנים ששמשו בבית חונוי, אבל היכא דנאנסו אפילו לדעת הרמב"ם וספר הזהיר נושא את כפיו דהוא לא מיקרי משומד אלא אנוס [בדק הבית] מיהו הני מיילי כשנשתמד לעבודה זרה ולא עבדה שאם עבדה אפילו באונס כתב הרמב"ם ז"ל (פ"י ה"ג) שלא ישא את כפיו אע"פ שעשה תשובה ומשמע מדבריו שאפילו לא נשתמד כיון שעבדה נפסל מדפלגינחו בתרתי ולישניה דייק שכתב גבי כהן שנשתמד אע"פ שחזר בו ולא כתב ושבתשובה כמו גבי כהן שעבד עבודה זרה וקל להבין [עד כאן]."

ה. בשולחן ערוך (או"ח סי' קכח סל"ה) פסק: "כהן שהרג את הנפש, אפילו בשוגג, לא ישא את כפיו אפילו עשה תשובה". והרמ"א הגיה: "וי"א דאם עשה תשובה, נושא כפיו ויש להקל על בעלי תשובה, שלא לנעול דלת בפניהם, והכי נהוג (טור ורש"י והרבה פוסקים אגור וכו')".

היינו השו"ע פסק כרמב"ם, והרמ"א פסק כראשוני צרפת ואשכנז שרק מצד חילול השם אין להם לעלות לדוכן.

המיר לא ישא כפיו. וכתב הרמב"ם ז"ל אפי' שב בתשובה אבל על שאר עבירות אין מונעין אותו מלישא כפיו. ורש"י כתב כיון ששב בתשובה יכול לישא כפיו, וכ"כ רבינו גרשום והביא ראיה מהירושלמי שלא תאמר כהן פלוני מגלה עריות ושופך דמים ומברכני ואומר לו הקב"ה: וכי הוא מברכך הלא כתיב ואני אברכס. והר"ם מרוטנבורג כתב שאין אומרים לו לעלות ואם עלה אין מוחין בידו. ורב נטרונאי כתב שאין לעלות בתורה ראשון שכבר חלל קדושתו של אהרן ואם קרא בתורה ראשון יש חלול גדול ולא מסתבר, דאף אם לא ישא כפיו משום דאיתקש לשירות אבל לקרות בתורה ראשון ודאי כיון ששב קרינן ביה (יחזקאל יא) ובשוב רשע מרשעתו וגו'".

היינו: הטור מביא מביא שלש דעות לגבי הריגה: דעת הרמב"ם שנפסל עולמית. דעת רש"י ורמב"ה שאם עשה תשובה רשאי לישא כפיו. דעת מהר"ם מרוטנבורג שאין קוראים לו אבל גם אין מוחין בידו מעליה לדוכן. ומביא אף את דעת רב נטרונאי גאון שכהן שהרג את הנפש לא יעלה לתורה ראשון וחולק עליה.

הבית יוסף באר: "ומ"ש רבינו ורש"י כתב כיון ששב בתשובה יכול לישא כפיו. כן כתבו שם התוספות בשמו והביא ראיה מדמסיים באותה משנה הרי אלו כבעלי מומין וכיון דלא מצינו כהן בעל מום שיהא פסול לדוכן אלא אם כן היה לו מום בידיו מפני שהעם מסתכלין בו ותו מדקתני לא ישמשו במקדש בירושלים ולהכי איצטריך בירושלים לאשמועינן דבנוב וגבעון היו מותרים לשמש כל שכן בזמן הזה שאין שירות ואין מקדש דודאי כשר לדוכן ולקרות בתורה תחלה עכ"ל וכן כתבו התוספות בפרק בתרא

כי לפי הרמב"ם וחלק מהפוסקים בשיטת השו"ע אינו עולה לדוכן. לפי שיטת אחרונים אחרים בשו"ע ולשיטת הרמ"א עפ"י ראשוני צרפת ואשכנז רשאי לעלות ולשאת את כפיו.

ו. האחרונים בררו מה דין כהן שהרג נכרי (לא במלחמה שאז עביד מצוה עי' שו"ת יחוה דעת ח"ב סי' יד) אלא בשוגג.

בשו"ת משפטי עוזיאל (כרך ג, או"ח סי' י) הולך אחר השו"ע שאם הרג את הנפש מישראל לא יעלה לדוכן. ולגבי הורג גוי הסיק: "פסק הרמב"ם ז"ל: כל הורג נפש בן אדם עובר בלא תעשה שנאמר לא תרצח, ישראל שהרג גר תושב אינו נהרג עליו בבית דין, שנאמר: וכי יזיד איש על רעהו, ואין צריך לומר שאינו נהרג על עכו"ם (הלכות רוצח פ"א ה"א). הא למדת שכל הורג בן אדם בלי הבדל דת או גזע או לאם עובר בלא תרצח, אלא שאינו נהרג במיתת בית דין. אבל הוא נהרג בידי שמים כדכתיב: ולנפש לא יכפר כי אם בדם שופכו, וכן מפורש במכילתא: וכי יזיד איש על רעהו, להוציא את אחרים. איסי בן עקיבא אומר: קודם מתן תורה היינו מזהרים על שפיכות דמים לאחר מתן תורה תחת שהוחזרו הוקלו, באמת אמרו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים (מכילתא משפטים). וכיון שהתבררה הלכה שרוצח עכו"ם עובר בלא תרצח ונענש במיתה בידי שמים, מזה נלמוד במכש"כ להורג ישראל בשוגג שהוא נפסל לישא כפיו מטעם דאין קטיגור נעשה סניגור, וכן ראוי להורות לענ"ד."

המשנה ברורה הוסיף בס"ק קכח: "ואם אנסוהו להרוג נושא את כפיו ואנ"ג דברציחה קי"ל דיהרג ואל יעבור מ"מ אם עבר ולא נהרג לא מיפסל לנ"כ בשביל זה [מהרנ"ח ופ"ח]."

וכן בס"ק קכט: "אפילו עשה תשובה – טעם דעה זו דס"ל דאנ"פ שאין לך דבר שעומד בפני התשובה מ"מ אין קטיגור נעשה סניגור דבידים אלו שהרג את הנפש אין ראוי לישא את כפיו אנ"פ שנעשה תשובה¹. דחף אשה הרה והפילה נושא את כפיו דאין חייבין מיתה על עוברין [אחרונים]."

ובביאור הלכה באר: "אפילו עשה תשובה – הנה המחבר סתם בכאן ולא הביא יש חולקין כמו שהביא בסל"ז לענין מומר, משמע דס"ל בפשיטות לנידון דידן להחמיר משום דאין קטיגור נעשה סניגור כ"כ א"ר ומטה יהודה בדעת המחבר. אכן בע"ת וביאור הגר"א מוכח דס"ל דהמחבר סמך עצמו איש חולקין שהביא בסל"ז. ולענין דינא הרמ"א פסק להקל וכתב שכן נהגין והיינו אפילו במזיד וכמו שהביא ראיה וכתב דלא גרע מע"ג ושם אפילו במזיד נושא כפיו והעתיקוהו כמה אחרונים. אכן הפר"ח והא"ר [והעתיקו הדה"ח] דעתם דאין להקל אפילו בעשה תשובה אם היה מזיד. וכן מצאתי בריטב"א מכות שילהי פ"ב שהביא בשם בעלי תוספות ובשם רבו רא"ה להחמיר ברציחה בכל גווי וצ"ע לדינא, ועכ"פ אם עלה אין להורידו כמו שכתב בטור בשם הרמ"מ."

מתבאר לגבי כהן שהרג בתאונת דרכים,

1. מקורו בפר"ח ס"ק לז. אף שהריגה בנהיגה אינה בידיים אלא ע"י כלי, ס"ס המחזיק בכלי ופועל בו הוא האדם הנוהג.

חבל נחלתו

הרג ח"ו נכרי בשוגג ושב בתשובה רשאי לעלות לדוכן.

מסקנה

כהן שהרג בנהיגה אדם מישראל לפי השר"ע לא ישא כפיו, ולפי הרמ"א ישא כפיו. ואם הרג נכרי ועשה תשובה ישא כפיו.²

בשר"ת ציץ אליעזר (חי"ד סי' ס) הביא מחלוקת בין הצידיה לדרך המצדד להלכה ולא למעשה שאף הורג גוי לא ישא את כפיו, לבין הפרישה שהביא המאמר מרדכי (וצונזר במהדורות מאוחרות) שרק בהורג ישראל לא יעלה לדוכן. והפרמ"ג הביא את הצידיה לדרך. ולא הכריע בצי"א. ונלענ"ד להכריע שכיון שהשר"ע אף הוא מצדד להקל בעשה תשובה, נראה שאם

סימן ה

האם כהן מרכיב משקפיים מותר בעבודה במקדש

שאלה

כהן מרכיב משקפיים האם כשר לעבודה בבית המקדש?

תשובה

צריך לדון מצד כמה נקודות: מצד הוספת בגד, מצד חציצה, ומצד מומי כהנים.

א. נראה שמשקפיים אינן נחשבות לתוספת בגד אלא לכלי התלוי על גוף הכהן, ואינו בגד.

נאמר במסכת עירובין (קג ע"ב-קד ע"א): "משנה. כהן שלקה באצבעו – כורך עליה

גמיו במקדש אבל לא במדינה. אם להוציא דם – כאן וכאן אסור.

"גמרא. אמר רב יהודה בריה דרבי חייא; לא שנו אלא גמיו, אבל צלצול קטן – הוי יתור בגדים. ורבי יוחנן אמר: לא אמרו

יתור בגדים אלא במקום בגדים, אבל שלא במקום בגדים – לא הוי יתור בגדים. תיפוק ליה משום חציצה – בשמאל, אי נמי: בימין – ושלא במקום עבודה. ופליגא דרבא, דאמר רבא אמר רב חסדא: במקום בגדים – אפילו נימא אחת חוצצת, שלא במקום בגדים – שלש על שלש חוצצות, פחות משלש על שלש – אינן חוצצות.

1. הערת הרה"ג יעקב אריאל רב העיר רמת-גן: אתה מדמה כהן שהמיר את דתו וחזר בתשובה לכהן שרצח וחזר בתשובה. לענ"ד אין לדמות זל"ז. כהן שרצח, גם אם יעשה תשובה היא לא תוכל להחיות את המת. התשובה תועיל אולי במישור האישי אך לא במישור החפצי של הדם שנשפך. (ר' כעין זה לעניין הולדת ממזר ביבמות כב מעוות לא יוכל לתקון). וכך עולה גם מדברי האו"ז שהבאת ששני הנושאים הללו נפרדים הם. ומש"כ הגה"מ בשם השאלות פרשת קורח (אגב, לא נמצא שם וגם לא בפרשת בהעלותך בפרשת נשיאת כפים ולא בשום מקום אחר בשאלות שבידינו) כהן שהמיר לעכ"ם לא ישא כפיו דלא גרע מהורג את הנפש. אתה מביא את רבנו שמחה שהמדובר שם שלא עשה תשובה. אך כשעשה תשובה אין להשוות ביניהם.